



HISTORICITY IN IQBOL MIRZO'S POETRY: THE POEM "JADIDS" AS AN EXAMPLE

Murodillayeva Madina

Navoi State University, faculty of "Languages", department of
"Uzbek language and literature" 2nd of Master's student
<https://doi.org/10.5281/zenodo.18043058>

ARTICLE INFO

Received: 16th December 2025

Accepted: 22nd December 2025

Online: 23rd December 2025

KEYWORDS

Iqbol Mirzo, poetry, historicity, the poem "Jadids," artistic devices.

ABSTRACT

This article analyzes the phenomenon of historicity in Iqbol Mirzo's poetry. Using the poem "Jadids" as an example, the study examines the images of historical figures, the poetic methods of interpreting past events, and their harmony with modernity. The poem demonstrates how historicity functions as an artistic means for shaping national consciousness, strengthening historical memory between generations, and promoting spiritual maturity. The research analyzes artistic devices such as symbols, metaphors, repetition, and contrasts, and identifies the distinctive features of historicity in Iqbol Mirzo's poetry.

IQBOL MIRZO SHE'RIYATIDA TARIXIYLIK: "JADIDLAR" SHE'RI MISOLIDA

Murodillayeva Madina

Navoiy davlat universiteti "Tillar" fakulteti "O'zbek tili va adabiyoti" yo'nalishi 2-bosqich magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18043058>

ARTICLE INFO

Received: 16th December 2025

Accepted: 22nd December 2025

Online: 23rd December 2025

KEYWORDS

Iqbol Mirzo, she'riyat, tarixiylik "Jadidlar" she'ri, badiiy vositalar.

ABSTRACT

Ushbu maqola Iqbol Mirzo she'riyatida tarixiylik fenomenini tahlil qiladi. Tadqiqotda shoirning "Jadidlar" she'ri misolida tarixiy shaxslar obrazlari, o'tmish voqealarni poetik talqin qilish usullari va zamonaviylik bilan uyg'unligi o'rganilgan. She'rda tarixiylik shoirning milliy ongini shakllantirish, avlodlar o'rtasida tarixiy xotirani mustahkamlash va ma'naviy barkamollikni targ'ib qilishdagi badiiy vosita sifatida namoyon bo'lishi ko'rsatildi. Tadqiqotda badiiy vositalar, ramzlar, metafora, qaytarma va kontrastlar tahlil qilinib, Iqbol Mirzo she'riyatidagi tarixiylikning o'ziga xos xususiyatlari aniqlangan.



KIRISH

Iqbol Mirzo mustaqillik davri o'zbek she'riyatining eng yorqin va sermahsul vakillaridan biri bo'lib, uning poetik dunyosi o'zbek adabiy tafakkurining yangilanish jarayonida alohida ahamiyat kasb etadi. Shoir ijodida milliy o'zlikni anglash, tarixiy xotirani tiklash, xalqning kechmishidagi iztiroblar, kurashlar, orzu-umidlar badiiy talqin etilishi asosiy mavzulardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Ayniqsa, tarixiylik masalasi Iqbol Mirzo she'riyatining falsafiy-ideaviy yadrosini tashkil etib, shoirning badiiy-estetik qarashlari, zamon va xalq ruhiyatini chuqur idrok etish mahoratini ko'rsatadi. Tarixiylikning poetik talqini shoir ijodida bir qator omillar asosida shakllanadi: tarixiy voqealarga murojaat qilish, milliy ma'naviyatning ildizlariga qaytish, tarixiy shaxslar xarizmasini poetik obrazda qayta kashf etish, tarixiy xotira orqali zamonaviylik muammolarini yoritish. Iqbol Mirzo she'rlarida tarix subyektiv kechinmalar bilan uyg'unlashib, o'quvchini nafaqat o'tmishga, balki bugungi kunni anglashga, kelajak mas'uliyatini his etishga chorlaydi. Shoir tarixiy haqiqatni quruq faktlar orqali emas, balki badiiy tashbeh, kuchli lirizm, ramziy ma'nolar, poetik mushohada orqali ifodalaydi.¹

Iqbol Mirzo o'zbek adabiyotining mustaqillik davri vakillaridan biri bo'lib, uning she'riyatida tarixiylik markaziy o'rin egallaydi. Shoirning ijodi milliy o'zlikni anglash, tarixiy xotira va ma'naviy uyg'unish masalalariga bag'ishlangan bo'lib, u o'quvchini o'tmish tajribasi bilan bugungi zamon hayoti o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni his qilishga undaydi. Tarixiylik Iqbol Mirzo she'riyatida faqat voqea yoki fakt sifatida emas, balki xalqning ruhiy va ma'naviy tajribasini ifodalovchi kuchli badiiy fenomen sifatida namoyon bo'ladi. Shoirning she'rlari o'quvchiga milliy tarixni eslatish, o'tmishdagi jasorat va ma'rifatparvarlikni qadrlashga chorlovchi vosita sifatida xizmat qiladi. Ayniqsa, "Jadidlar" she'ri Iqbol Mirzo ijodida tarixiy motivlarning eng yorqin ifodasidir.

Iqbol Mirzo she'riyatida tarixiylik nafaqat voqea yoki faktni eslash, balki xalqning ruhiy va ma'naviy tajribasini ifodalovchi fenomen sifatida namoyon bo'ladi. "Jadidlar" she'ri shoirning tarixiy ongini ochib beruvchi eng yorqin misollardan biridir. She'rning boshlanishida:

"Ta'qdir erkalatgan qizlar, yigitlar
Sohilda sayr qilib, atirgul hidlar.
Xayolchan boqadi g'oziy shahidlar...
Jadidlar yetishmayapti, jadidlar."

Bu satrlar orqali shoir o'quvchiga tarixiy xotira orqali bugungi zamonga murojaat qiladi. "G'oziy shahidlar" atamasi o'tgan avlodning fidoyiligi, jasorati va tarixiy roli timsoli sifatida ishlatilgan. Shu bilan birga, shoir tarixiy voqealarni shaxsiy tajriba orqali his qilish imkonini yaratadi. Bu esa o'quvchida o'tmish bilan hozirgi zamon o'rtasida poetik bog'liqlikni anglashni kuchaytiradi. She'rda tarixiylik tushunchasi milliy uyg'unish va ma'naviy yetuklik bilan chambarchas bog'liq. Tarixiy xotira shoirning o'quvchiga yetkazmoqchi bo'lgan asosiy ideyasi xalqning o'zligini anglash, milliy qadriyatlarni qadrlash va tarixiy saboqlarni bugungi hayotga tatbiq etishdir.²

¹ Shukurov N., Xotamov N., Xolmatov Sh., Mahmudov M. Adabiyotshunoslikka kirish. – Toshkent: O'qituvchi, 1979. – B.64-65.

² Jabborov N. Yangi zamon she'riyati tamoyillari // Sharq yulduzi, 2014, № 3. B. 110-111.



She'rda tarixiy shaxslar Tavallo, Qodiriy, Cho'lpon, Hamza va Usmon shoirning poetik idrokida milliy ong, ma'naviy barkamollik va jasorat timsoli sifatida aks etadi:

"Tavallo, Qodiriy, Cho'lponlar qayda?

Hamzaxonlar qayda, Usmonlar qayda?

Og'iz juda katta, yuraklar mayda,

Jadidlar yetishmayapti, jadidlar."

Bu satrlar shoirning tarixiy shaxslarni yodga olish bilan birga bugungi jamiyatdagi ma'naviy bo'shliqqa e'tibor qaratishini ko'rsatadi. Tarixiy shaxslar o'quvchiga tarixiy saboqlarni yetkazuvchi vosita sifatida ishlatiladi. Shu tariqa shoir o'tmishdagi jasoratni bugungi avlodga namuna sifatida ko'rsatadi va tarixiy ongni shakllantiradi. Tarixiy shaxslar obrazlari shoirning milliy uyg'onish, ma'rifatparvarlik va avlodlar uzviy bog'liqligi haqidagi qarashlarini poetik ifodalaydi. Shuningdek, ularning xotirasi o'quvchiga tarixiy motivlarni chuqurroq his qilish imkonini beradi.

Iqbol Mirzo she'riyatida tarixiy voqealar quruq fakt sifatida emas, balki ramzlar, metaforalar va badiiy obrazlar orqali jonlanadi. "Jadidlar" she'ri o'tmishdagi kurash, ma'rifat va xalq uyg'onishini poetik talqin bilan ochib beradi:

"Ular g'isht qo'ygan, biz toshlar otamiz,

Ular so'z yig'ganlar, biz gap sotamiz,

Ular kun kutgan, biz oylik kutamiz,

Jadidlar yetishmayapti, jadidlar."

Bu satrlar o'tmishdagi fidoyilik va bugungi avlodning befarqligi o'rtasidagi kontrastni ko'rsatadi. Shoir tarixiy voqealarni o'quvchiga jonli, hissiy va ma'naviy tajriba sifatida yetkazadi. Shu tariqa she'rda tarixiylik o'quvchida nafaqat xotira uyg'otadi, balki milliy va ma'naviy mas'uliyatni anglashga chorlaydi. She'rda o'tmish voqealari zamonaviylik bilan uyg'unlashadi. Bu shoirga o'quvchining tarixiy saboqlarni o'z hayotida amalda qo'llashini targ'ib qilish imkonini beradi.

"Jadidlar" she'rida tarixiylik va zamonaviylik uyg'unlashgan. Shoir o'tmishdagi jasorat, mehnat va ma'rifatparvarlikni bugungi avlodga namuna sifatida ko'rsatadi:

"O'ziga kelmaydi o'zdan ketganlar,

Ixlos qo'yib shayton dumin tutganlar...

Qani yurt deb o'zini unutganlar?

Jadidlar yetishmayapti, jadidlar."

Bu satrlar tarixiy saboqni zamonaviy kontekst bilan uyg'unlashtirish orqali o'quvchini milliy uyg'onish va tarixiy mas'uliyatga undaydi. Shu bilan birga, shoir tarixiy voqealarni bugungi jamiyatdagi ma'naviy-madaniy vaziyat bilan bog'laydi. She'rda o'quvchiga tarixiy saboqlarni o'z hayotida qo'llashga undovchi motivlar mavjud. Bu Iqbol Mirzo she'riyatida tarixiylikning amaliy va ma'naviy ahamiyatini oshiradi. She'rda tarixiylik quyidagi badiiy vositalar orqali kuchli tarzda ifodalanadi:

Metafora va istioralar: tarixiy voqealar o'quvchiga jonli va hissiy tarzda yetkaziladi;

Kontrast va tazodlar: o'tmishdagi fidoyilik va bugungi befarqlik o'rtasidagi qarama-qarshilik;

Tarixiy leksika: ma'rifatchilar nomlari, tarixiy atamalar va voqealar orqali tarixiy xotira mustahkamlanadi.



Bu badiiy vositalar orqali shoir tarixiylikni mavzu darajasidan yuqori bosqichga olib chiqib, uni poetik-estetik fenomen sifatida o'quvchiga yetkazadi.³

Xulosa

Iqbol Mirzo she'riyatida tarixiylik shoirning badiiy-estetik qarashlarida markaziy o'rin egallaydi. She'rda Tavallo, Qodiriy, Cho'lpon, Hamza va Usmon kabi ma'rifatchilar milliy g'urur va ma'naviy barkamollik timsoli sifatida gavdalanadi. Ularning jasoratlari, mehnatlari va ma'rifatparvarliklari o'quvchiga tarixiy saboqlarni yetkazadi va bugungi avlodni o'z tarixi bilan bog'lashga xizmat qiladi. Shoir o'tmishdagi ma'rifatparvarlik, fidoyilik va xalq uyg'onishini badiiy obrazlar, ramzlar va metaforalar orqali jonli va hissiy tarzda tasvirlaydi. Shu orqali tarixiy voqealar o'quvchida faqat xotira uyg'otish bilan cheklanmay, milliy uyg'onish va ma'naviy mas'uliyatni anglashga olib keladi. She'rda tarixiylik zamonaviy kontekst bilan uyg'unlashgan. Shoir tarixiy saboqlarni bugungi jamiyatdagi ma'naviy mas'uliyat bilan bog'lab, o'quvchini milliy qadriyatlarni qadrlash va o'z tarixini anglashga chorlaydi. Bu esa Iqbol Mirzo she'riyatining zamonaviy ahamiyatini yanada oshiradi. She'rda ramzlar, metafora, qaytarma, kontrast va tarixiy leksikadan foydalanish orqali tarixiylik kuchli poetik effekt bilan namoyon bo'ladi. Shu orqali shoir o'quvchini nafaqat tarixiy saboqlar bilan tanishtiradi, balki ularni hissiy va ma'naviy darajada his qilishga undaydi.

Shunday qilib, Iqbol Mirzo she'riyatida tarixiylik nafaqat o'tmishni eslash, balki bugungi va kelajak avlodni ma'naviy barkamollikka, milliy qadriyatlarni qadrlashga undovchi kuchli poetik vosita sifatida namoyon bo'ladi. "Jadidlar" she'ri esa shoirning tarixiy ongini, milliy uyg'onish g'oyasini va o'quvchini tarixiy saboqlar bilan tanishtirishdagi badiiy ustuvorligini eng yorqin ifodalaydi. Umuman olganda Iqbol Mirzo she'riyatidagi tarixiylik shunchaki badiiy mavzu emas, balki shoirning dunyoqarashi, ma'naviy pozitsiyasi, milliy g'oya va ma'rifat ruhining yorqin ifodasidir. Bu tarixiylik shoir poetikasida xalq xotirasi, milliy g'urur, ozodlik va ma'naviy tiklanish g'oyalari bilan uyg'unlashib, o'zbek she'riyatining mustaqillik davri bosqichida muhim adabiy hodisa sifatida e'tirof etiladi.

References:

1. Shukurov N., Xotamov N., Xolmatov Sh., Mahmudov M. Adabiyotshunoslikka kirish. – Toshkent: O'qituvchi, 1979. – B.64-65.
2. Jabborov N. Yangi zamon she'riyati tamoyillari // Sharq yulduzi, 2014, № 3. B. 110-111.
3. B.To'xliyev., B.Karimov., K.Usmonova. *Mustaqillik davri adabiyoti*. "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti Toshkent–2018. 101-104-b.

³ B.To'xliyev., B.Karimov., K.Usmonova. *Mustaqillik davri adabiyoti*. "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti Toshkent–2018. 101-104-b.